(Nro. 234.)

GAZETA LWOWSKA.

We Srodę Nro. 117. 13. Października 1819.

Wiadomości kraiowe.

Z Wiednia d. 2. Października. — Ces. Austryiacki nadzwyczayny Poseł i pełnomocny Minister przy Dworze Rossyyskim, Baron Lebzeltern, wyiechał wczoray po południu (przez Warszawę) do Petersburga.

Wiadomości zagraniczne.

Zjednoczone Stany Ameryki północney.

Z Wassyngtonu donoszą pod dniem 9tym Sierpnia, że od czasu nadeszłych z Hiszpanii ostatnich wiadomości, kilkanaście oddziałów woyska otrzymało rozkaz, udać się do stanowisk nad granicami Florydzkiemi, i czekać tam dalszego rozporządzenia. Podobnież przedsiewzięto nadzwyczayne kroki przeciwko Kanadzie; w marynarce widać podwoioną czynność; Officerowie korpusu inżynierów obieżdzaią granice, dla śpiesznego wyznaczenia punktów, gdzie warownie zakładane bydź maią; nakoniec Ajenci wolnych Prowincyy Buenos-Ayreskich, lubo nie uznani ieszcze urzędowie, miewaią częste schadzki z wielu znakomitymi Urzędnikami Zjednoczonych Stanów.

Ameryka Hiszpańska

Dnia 25go Maia ogłoszono w Buenos-Ayres nową konstytucyię Rzeczpospolitey nad rzeką la Plata. Oto są iey podstawy: „Władza prawodawcza iest w ręku Kongressu narodowego, składaiącego się z dwóch Izb, to iest, z Izby Reprezentantów czyli Deputowanych, i z Senatu. Pierwsza składa się z Deputowanych różnych Państw związkowych, z których każde poseła ich tyle, ile razy liczy po 20,000 ludności. Deputowany powinien mieć 26 lat wieku, bydź od lat siedmiu Obywatelem i posiadać 4000 piastrów maiątku, albo prowadzić professyię pożyteczną. Każdy Deputowany powołanym iest na lat cztery, a co dwa lata odnawia się połowa Izby Deputowanych. Do Izby tey iedynie należy początkowanie we wszystkiem, co tycze się nakładania podatków. Ona ma prawo oskarżać Członków trzech naywyższych Władz Stanu, Ministrów, Posłów, Biskupów, Jenerałów, Gubernatorów i Sędziów naywyższych o zdradę główną, o złe zawiadowanie maiątkiem Stanu, o nadwerężenie konstytucyi, i t. p. Senatorów mianuią Stany, to iest Państwa związkowe, z których każde iednaką liczbę Senatorów mieć będzie. Nikt nie może bydź Senatorem, kto nie ma 35 lat wieku, i nie posiada maiątku w wartości 8000 piastrów, albo nie prowadzi professyi znakomitey. Do czynności Kongressu należą: prawodawstwo, wypowiadanie woyny, zawieranie pokoiu, ustanowienia nakładów i wypisywanie podatków, które atoli zawsze tylko za czas dwuletni wybierane będą. Naywyższa Władza wykonawcza powierzona iest Dyrektorowi; tym nie może bydź, kto nie posiada prawa obywatelstwa, przed wyborem swoim przez lat 6 w Kraiu nie zamieszkał, i nie skończył 35 lat wieku. Dyrektor iest oraz Naczelnikiem siły zbroyney lądowey i morskiey. Narod ma prawo odmienić konstytucyię; musi atoli przytem utrzymać kształty konstytucyyne. Wszyscy ludzie równymi są sobie w obliczu prawa; prassa iest wolna; a czynności prywatne, ieżeli nie szkodzą nikomu, podlegaią iedynie Trybunałowi Boskiemu. Każdy może czynić, czego nie zabraniaią prawa, i zaniechać to, czego prawa nie wymagaią wyraźnie. Mieszkanie Obywatela iest przytułkiem świętym, którego bez popełnienia zbrodni gwałcić nie można.“

Hiszpaniia

Amerykanie wzmacniaią co raz bardziey swą flotę na wodach Hiszpańskich. Okręt płynący z Jamaiki spotkał dwa Amerykańskie okręty trzypokładowe i pięć fregat, płynących do rzeczoney floty. Wszystkie te okręty były nowe, dobrze zbudowane, i żeglowały przedziwnie.

Listy z Kadyxu, datowane pod dniem 20stym Sierpnia potwierdzaią wiadomość o powrócie okrętu Alexander. Kadłub iego wytoczyli robaki tak dalece, że gdy przyszedł do linii, Officerowie naradziwszy się uznali

go niezdatnym do dalszey żeglugi. Był to naylepszy okręt z zakupionych w Rossyi.

Naynowsze wiadomości z tegoż samego miasta zaspokaiące są względem żółtey gorączki. Kroki przedsięwzięte ze strony Władz każą spodziewać się, że zaraza ta ograniczoną będzie na wyspie Leon, gdzie iuż zmnieyszała się.

Wielka Brytania.

W Poniedziałek, dnia 13go Września trwały wciąż ieszcze niepokoie w Paisley. O godzinie 2giey z południa odczytano akt o buntach, i roznoszono wielkie kartki, z uwiadomieniem o tem odczytaniu; ale iednego z roznosicieli powalono na ziemię i podarto uwiadomienie. Nakoniec wyruszyła iazda liniiowa. Przed nią ciągnął Naczelnik (*Bailif*) Paisleyski, otoczony liczną kupą policyianów, miał mowę, chcąc przywrócić porządek, i wzywał Lud do rozeyścia się; ale gdy mówił o zamieszaniu spokoyności, zawołano nań: „Któż to pierwszy przerwał spokoyność? Wypuśćcie więźniow bez rękoymi, i oddaycie nam nasze choragwie, zabrane bezprawnie!“ Ponieważ Lud nie chciał ustąpić, rozkazał Naczelnik ieźdźcom natrzeć na niego. Ta uczyniła to z wielkiem umiarkowaniem, i rozproszyła burzycieli. Dnia 14go o godzinie 9tey z rana zdawało się miasteczko to bydź spokoyne, wszelako pokazywały się ieszcze kupy pospólstwa po rogach ulic, a robotnicy nie chcieli poyśdź do pracy. — Także i w Glasgowie przeszedł Poniedziałek pośrod niespokoyności. Ponieważ iazda tameczna wysłaną była do Paisley, przeto wezwano woysko z Hamiltonu, a wieczorem o godzinie pół do 9tey odczytano akt o buntach. Lud odpowiedział gradem kamieni; nakoniec natarło woysko i rosproszyło niespokoynych. Nie wielka była liczba ranionych; wszelako wydarzyły się różne nieszczęścia, bo buntownicy potłukli wszystkie lampy, i powybiiali kamieńmi wszystkie okna, gdzie tylko pokazało się światło. Aresztowano przeszło 100 osób, z których atoli 60 zaraz wypuszczono. Reszta popaśdź może w karę tem surowszą, ponieważ iazda równie tu iako i w Paisley dopiero w godzinę po odczytaniu aktu o buntach natarła, a kupienie się po upłynieniu tego czasu iest zbrodnią główną. — Także w Caltonie i Bridgetownie zaszły niespokoyności.

Niemcy.

Oto iest dalszy ciąg (przerwanego w przeszłym numerze gazety naszey) oświadczenia Ces. Austryiackiego Poselstwa Prezydniącego na Seymie Niemieckim:

Niemniey bezzasadną zdawała się obawa o przypuszczenie gdziekolwiekbądź w Niemczech tey myśli, aby przez kształt, maiący nadadź się konstytucyiom stanowym, istotne prawa i attrybuta samegoż Związku ograniczać albo na takowe iak rzeczywiście iuż zachodziły usiłowania, bezpośrednio targać się, a tak iedyny węzeł, łączący teraz iedno Państwo Niemieckie z drugiem, i całe Niemce z systematem Państw Europeyskich, rozrywać chciano. A przecież wszystkie te wielkie nieporozumienia i błędy, nie tylko rozwinęły się w latach ostatnich, lecz nawet przez nieszczęśliwe poplątanie okoliczności, opanowały zdanie publiczne tak dalece, że prawie całkiem zgubiono z oczu prawdziwą myśl artykułu 13go. Wzmagaiąca się codziennie skłonność do teoryy czczych i niebezpiecznych, wpływy autorów iuż uwiedzionych, albo pochlebiaiących każdemu obłąkaniu Ludu, i próżne żądania, aby na ziemię Niemiecką przeszczepić konstytucyie Państw obcych, których teraźnieysza postać polityczna niepodobna iest do Niemieckiey tak, iak ich całe dzieie dawnieysze do naszych; te to, i wiele innych przyczyn współdziałaiących, a po części opłakańszych ieszcze, zrządziły owo powszechne zamieszanie w ięzyku politycznym, w którem ten Naród wielki i szlachetny, odznaczaiący się innym razem zgłębianiem i zasadnością, zagrożony iest teraz strawieniem siebie samego; te to przyczyny zaćmiły nawet w oczach wielu Członków Zgromadzeń stanowych ów punkt, na którym według konstytucyi postawieni byli, i przesunęły granicę prawney ich działalności tak dalece, że przezto same nawet Rządy w dopełnieniu istotnych obowiązków swoich zatamowane i przeszkodzone zostać musiały.

Pobudki, które dawniey zniewalały Seym, aby nie wpływać bezpośrednio do konstytucyy poiedynczych Państw związkowych, muszą ustąpić teraz wyższym względom. Jeżeli Związek Niemiecki nie ma bydź rozerwanym, ieżeli Niemce nie maią stać się ofiarą wszelkich terroryzmów niezgody wewnętrzney, bezprawney dowolności, i nieodzownego zniszczenia swoich praw i pomyślności, należy im pozyskać stałą i powszechnie uznaną podstawę dla nayważnieyszey z spraw swoich, dla utworzenia przyszłych swych konstytucyi. Jedną z naypierwszych i naypilnieyszych czynności Seymu Niemieckiego powinno przeto bydź przystąpienie do tak zasadnego obiaśnienia i wytłomaczenia artykułu 13go aktu związkowego, ażeby to obiaśnienie zastosowanem bydź mogło do wszystkich Państw związ-

kowych, w iakiemkolwiekbądź położeniu te znayduią się teraz, ażeby nie czerpane było z teoryy powszechnych, lub z oboych wzorów, ale z Niemieckich praw, wyobrażeń, i z dziejów Niemieckich; nadewszystko zaś, aby odpowiadało zupełnie utrzymaniu zasad Monarchicznych, którym Niemcy nigdy bezkarnie przeniewierzyć się nie mogą, tudzież utrzymaniu Związku Niemieckiego, iako iedyney podstawy ich niepodległości i ich pokoiu.

A iakożkolwiek starać się należy o to aby konstytucyie we wszystkich Państwach związkowych, gdzie ieszcze stałego bytu nie maią, bez dalszey zwłoki, a nawet podwoioną czynnością do skutku przyprowadzić, tak równie iest rzeczą upragnioną, aby dla uniknienia nowych nieporozumień i dla ułatwienia ile możności ostateczney ugody względem dopełnienia artykułu 13go, przy rozpoczętey teraz w kilku Państwach związkowych czynności, zmierzaiącey do ułożenia konstytucyy, nie wydawano żadnych uchwał, któreby z wyrzeczonemi tu uprzednio widokami, i ze spodziewanęm wkrótce ze strony Seymu dokładnieyszem obiaśnieniem owego artykułu, nie zgadzały się.

II. Upoważnienia Seymu Związkowego, i środki do nadania im skuteczności.

Z poięcia i z istoty Związku Niemieckiego wypływa, że Władza, Związek ten przedstawiaiąca, we wszystkiem, co tycze się własnego utrzymania i istotnych zamiarów Związku, iak takowe w artykule 2gim aktu związkowego wyrzeczone zostały, iest naywyższem Prawodawstwem w Niemczech. Ztąd wypływa daley, że uchwały Seymu, iak dalece przedmiotami ich są bezpieczeństwo Ogółu wewnętrzne i zewnętrzne, niepodległość i nietykalność Członków poiedyńczych Związku, tudzież nieoddzielne od tego oboyga utrzymanie istnieiącego prawnie porządku, że mówię, takowe uchwały Seymu moc powszechnie mieć muszą, i że dopełnieniu takowych uchwał żadne Prawodawstwo poiedyncze, żadna uchwała oddzielna przeszkadzać nie może. Bez stałego i ścisłego utrzymania tey zasady, nie-można ani pomyśleć o podobieństwie istnienia i trwałości Związku. Dalsze iey rozwinięcie, tudzież dokładne oznaczenie upoważnień i attrybutów Seymu w ogólności, zostawić należy trwaiącym naradom nad zupełnem ukształceniem i ustanowieniem wszystkich stosunków przez Związek utworzonych. Tymczasem ze wszech stron uznano iuż naprzód, że iak-kolwiekbądź rezultat owych narad wypadnie, istocąca sama przez się naywyższa zasada, żadney stałości, i zgoła postanowienia i uchwały Seymu żadnego zaręczenia skuteczności swoiey mieć nie mogą, ieżeli Seymowi powierzona nie będzie stosowna moc nad siłami i środkami, potrzebnemi do uskuteczniania swych postanowień i uchwał. Ułożenie stosownego przepisu exekucyynego, powinno przeto bydź iednym z głównych przedmiotów narady wyżey wzmiankowaney, a N. Cesarz Jegomość spodziewa się zupełney zgodności Sprzymierzeńców Swoich, względem pilney potrzeby takowey ustanowy.

Wszelako, gdy i tymczasem nie powinno brakować Seymowi potrzebnych środków do utrzymania i wykonywania owych postanowień i kroków, iakieby wewnętrzna spokoyność Niemiec wymagała, przeto Poselstwo prezyduiące otrzymało zlecenie, aby przełożyć Seymowi do roztrząśnienia plan tymczasowego porządku exekucyynego, ułożony z wyraźnem odwołaniem się do artykułu 2go, aktu związkowego.

III. Wady szkół i uniwersytetów.

Uwaga Seymu równie, iak poiedyńczych Rządów Niemieckich zwrócona była iuż dawno na ten przedmiot, którego szczególnieyszą ważnością całe Niemce żywo przeymuią się. Stosowne i zbawienne zawiadowanie instytutami oświaty publiczney w ogólności, osobliwie zaś wyższemi, które wstęp do praktycznego życia bezpośrednie przygotowywać maią, uważane iest w każdem Państwie iako ieden z głównych przedmiotów pieczołowitości Monarchiczney. Atoli Rządy Niemieckie maią w tey mierze właściwe wcale obowiązki i większą aniżeli zwyczayną odpowiedzialność. Nayprzód, ponieważ w Niemczech kształcenie młodzi do działań publicznych i do usługi kraiowey, wyłącznie szkołom wysokim poruczone iest; powtóre, że wysokie te szkoły są głównym Członkiem w ogólnym Związku Niemieckim, i tak, iak wypływaiące z nich dobro rozlewa się na całą massę Narodu, równie też i urastaiące w nich wady, na każdym punkcie w Niemczech, mniey albo więcey uczuć się dadź muszą; nakoniec, ponieważ Niemce swoim od wieków sławnym instytutom naukowym winne są część powagi i połączoney z nią rangi w Ogóle Europeyskim, przy którey dotychczas szczęśliwie utrzymywały się, a którey nienadwerężonem utrzymaniem i nadal, Nayiaśnieyszy Cesarz Jegomość zawsze nayczynniey i naygoręciey zaymować się będzie,

Trudno iuż powątpiewać, że stan rzeczywisty uniwersytetów Niemieckich, z niektóremi powszechnie chwalebnemi wyłączeniami, z

wielu miar nie odpowiada sławie, nabytey w czasach pomyślnieyszych. Już od sporego czasu uważali to i ubolewali Mężowie światli i dobrze myślący, że w tych instytutach ich początkowy charakter i zamiary sławnych ich Założycieli i Protektorów, więcey niż w iednym względzie stały się obcemi. Popędem czasu wszystko wstrząsaiącego porwana znaczna część nauczycieli akademickich, zapoznała prawdziwe przeznaczenie uniwersytetów, i podsunęła przeznaczenie dowolne, a częstokroć zgubne. Zamiast kształcenia powierzoney sobie młodzieży do służby kraiowey, do którey powołana, zamiast wzbudzania w niey ducha, po którymby Oyczyzna żyznych owoców spodziewać się mogła, co było pierwszym obowiązkiem nauczycieli, trzymali się uroienia tak zwaney nauki obywatelstwa świata, wpaiali czcze marzenia w umysły, przyymuiące z równą łatwością i prawdę i błędy, i przeciw istnącemu prawnemu porządkowi napawali ie, ieżeli nie goryczą, toć przecież niechęcią i mnieyzważaniem.

Z tego to przewrotnego toku, na wielką szkodę pomyślności powszechney i doyrzewaiącego pokolenia, utworzyły się w temże powoli przywidzenia wyższey mądrości, pogardzanie wszelką nauką ustanowioną, i roszczenie, aby porządek towarzyski przetwarzać według własnych, niedoświadczonych systematów, a znaczna liczba młodzieży, przeznaczoney do uczenia się, zamieniła się samowładnie w nauczycieli i reformatorów. To niebezpieczne rozprzężenie szkół wysokich nie uszło iuż dawniey baczności Rządów Niemieckich; atoli częścią chwalebne ich pragnienie, ażeby nie ām o wać wolnosci nauki, dopóki ta bezpośrednio i zgubnie nie wdzierała się do stosunków cywilny h, częścią uciski i przerwy, dwudziestoletnią woyną zrządzane, wstrzymywały ie od użycia dzielnych sposobów zatamowania post pów złego.

Ale od czasu, iak za dni naszych, gdzie przy dobroczynnym wpływie odzyskanego pokoiu, i przy rzetelnem a czynnem staraniu tak wielu Władców Niemieckich, by Ludom swoim zgotować przyszłość szczęśliwą, słusznie spodziewać się należało, że także i wysokie szkoły powrocą do owych obrębów, w których dawniey i dla Oyczyzny i dla rodu ludzkiego tak chwalebnie działały — właśnie z tey strony wybochły naywyraźnieysze nieprzyiazności przeciw zasadom i porządkom, na których wspieraią się teraźnieysze konstytucye i wewnętrzna spokoyność Niemiec; od czasu, iak, bądź e przez kary godne współdziałanie, bądź przez nieprzebaczone niedbalstwo nauczycieli, nayszlachetnieysze siły i chęci młodzieży iako narzędzia do awanturnych planów politycznych i do przedsięwzięć niedołężnych wprawdzie, lecz przeto niemniey zuchwałych, nadużywane zostały; od czasu, iak niebezpieczne te bezdroża doprowadziły nawet do czynów, plamiących imie Niemieckie; — iuż dalsze pobłażanie byłoby godną nagany słabością, a obojętność na dalsze nadużywanie tak rozprzężoney wolności akademickiey ściągnęłaby na wszystkie Rządy Niemieckie odpowiedzialność przed Światem i potomnością.

Jak niewątpliwie tymczasem w tem niebezpiecznem położeniu rzeczy utrzymanie porządku publicznego przed każdym innym względem pierwszeństwo mieć musi, tak przecież Rządy Państw związkowych nie spuszczą z oka wielkiego pytania, iakby wewnętrznym, może iuż za głęboko zakorzenionym wadom szkół i uniwersytetów w ogólności zaradzić, a osobliwie, iakby wzmagaiącemu się odstąpowaniu szkół wysokich od ich pierwotnego i iedynie dobroczynnego przeznaczenia, zapobiedz należało; a N. Cesarz Jmć iest tey myśli, że Seym obowiązanym iest zaiąć się tem pytaniem, ważnem równie dla nauk i życia publicznego, iako też dla pomyślności rodzin i dla Państw stałości, i nie ustawać pierwey, aż dopóki usiłowania iego nie doprowadzą do rezultatu gruntowego i zadowolniaiącego.

Przytem atoli potrzeba zapobiedz nieszczęściu zagrażaiącemu bezpośrednio, i przez skuteczne kroki postarać się o to, by nierozważni marzyciele, albo oświadczenicy przeciwni istnacego porządku, w teraźnieyszym skołatnym stanie wielu uniwersytetów Niemieckich nie mogli szukać materyiałów do dalszego burzenia umysłów, zaślepionych narzędzi do popierania szalonych planów, albo oręża przeciwko osobistemu bezpieczeństwu Obywateli.

Nayiaśnieyszy Cesarz Jegomość osądził więc za dobrą, ażeby w następności zdania, oświadczonego w tey mierze ze strony Seymu, kroki tymczasowe w załączonym tu proiekcie proponowane, ninieyszemu Zgromadzeniu do bezzwłocznego zaięcia się niemi i do dalszey narady polecić.

(Dokończenie nastąpi.)

N. Król. Jmć Wirtembergski wyiechał do Warszawy dnia 26. Września.

Królestwo Polskie.

Z Warszawy d. 5. Października. — Dnia onegdayszego przybyła do stolicy naszey Pani Katalani.